

חבל נחלתו

או יתוש מותר להורגם. אם הם אינם מעופפים ואינם רצים אחריו מותר להורגם בדרך הליכתו כאילו בלא כוונה. ואם הם רק עוקצים כיתוש ופרעוש אסור להורגם אלא מותר לגרשם בלבד. וסתם חרקים אסור להרוג אפילו בדרך הילוכו.

סימן ט

חזרת היוצאים להציל

שאלה

מגיש עזרה ראשונה שהוא כונן של מד"א מוזעק לכל אירוע הצורך עזרה רפואית באזור. תפקידו להגיש עזרה במהירות האפשרית ולדווח למוקד מד"א האם לשלוח אמבולנסים לאירוע. למד"א כוננים רבים שכ"א שיכול לצאת לסייע – יוצא. באירועים בשבת בפשטות הוא מותר לצאת ע"מ להגיש עזרה מחשש של ספק פיקו"נ לישראל.

השאלה היא האם מותר לו לחזור לביתו בשבת, או שהוא מחוייב לשבות במקום בו קרה האירוע?

תשובה

א. במס' עירובין (מה ע"א): "וכל היוצאין להציל חוזרין למקומן. ואפילו טובא? והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא? — אמר רב יהודה אמר רב: שחוזרין בכלי זיין למקומן. ומאי קשיא? דילמא להציל שאני! — אלא, אי קשיא הא קשיא: דתנן, בראשונה לא היו זיין משם כל היום כולו, התקין רבן גמליאל הזקן שיש להן אלפים אמה לכל רוח. ולא אלו (=עדי המולד) בלבד אמרו, אלא אפילו חכמה הבאה לילד, והבא להציל מן הגייס ומן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה — הרי הן כאנשי העיר, ויש להן אלפים אמה לכל רוח. ותו לא? והא אמרת: כל היוצאין

להציל חוזרין למקומן, אפילו טובא! — אמר רב [יהודה אמר רב]: שחוזרין בכלי זיין למקומן. כדתניא: בראשונה היו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה, פעם אחת הכירו בהן אייבים ורדפו אחריהם, ונכנסו ליטול כלי זיין, ונכנסו אייבים אחריהן. דחקו זה את זה, והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אייבים. באותה שעה התקינו שיהיו חוזרין למקומן בכלי זיין. רב נחמן בר יצחק אמר: לא קשיא; כאן — שנצחו ישראל את אומות העולם, כאן — שנצחו אומות העולם את עצמן".

היינו לפי רב יהודה העדיפות של היוצאים להציל היא בחזרתם עם כלי זיין למקומם בתוך אלפים אמה, ואילו שאר הבאים להציל מותרים בתוך אלפים אמה בלבד וללא כליהם. לפי רב נחמן בר יצחק אם נצחו גויים את ישראל ח"ו חוזרים למקומם מפחד הנכרים, ואילו אם ניצחו ישראל את הנכרים הרי אלו שובתים במקומם ויש להם אלפים אמה.

כתב הרא"ש (עירובין פ"ד סי' ה): "וכתב ר"מ ז"ל (=רבינו מאיר – מהר"ם מרוטנברג – ב"י סי' תז) דהלכתא כהנך תרי אוקימתא כרב נחמן בר יצחק דבתראה הוא וכרב יהודה דתניא כוותיה".

היינו תירוציהם של שני האמוראים התקבלו. המודד העיקרי הוא: האם יש סכנה בשהייתם במקום ההצלה. ואם

חבל נחלתו

ארבעה דברים שפטרו במחנה: "וכשם שפטורין מכל אלו בהליכתן כך פטורין בחזרתן".

וכתב על כך הרדב"ז: "וכשם שפטורין וכו' טעמא שלא תהא מכשילן לעתיד לבוא".

ומופיע טעם זה בעוד הלכות:

הטור (או"ח סי' תקכו) **באר:** "כתב בה"ג מותר ללוות המת בי"ט הראשון בתוך התחום ובי"ט שני אפילו חוץ לתחום והרמב"ן היה מסופק אם מותר לחזור למקומו או אם נאמר שאין לו אלא אלפים ממקומו ואם אותם אלפים נבלעים בתוך תחומו יחזור למקומו". **והב"י כתב:** "זה לשון הרמב"ן בספר תורת האדם (שם עמ' קיד) בהלכות מותר ללוות את המת ביום טוב ראשון בתוך התחום וביום טוב שני אפילו חוץ לתחום וכ"כ הרי"ף גיאת ז"ל (שערי שמחה ח"ב עמ' נו סי' תנח), אלא שאני חוכך בחזרה לאחר קבורת המת שיש לומר שאין להם אלא אלפים ואין לנו בכל היוצאין חוץ לתחום אפילו ברשות בית דין לדבר מצוה אלא שיש להם אלפים אמה להתיר להם חזרה בהבלעת תחומין, אבל לחזור יותר מד' אלפים לא, אבל כיון דיום טוב של דבריהם מצינו בשל דבריהם שהתירו חזרה משום שלא תהא מכשילן לעתיד לבוא כדאיתמר ביום הכיפורים (יומא עז:) וצריך תלמוד עכ"ל".

בשו"ע (או"ח סי' תצז סט"ז) **פסק:** "השו"ח בהמה בי"ט, טוב לו שלא יבדוק עד שיפשיט, שאם תמצא טריפה לא יהא רשאי להפשיטה".

וכתב המג"א (ס"ק יח): "להפשיטה — **דלא שרי סופן משום תחלתן אלא במלאכה דרבנן אבל הפשט הוא דאורייתא** (ב"ח), וכ"מ בגמ' גבי מליחת חלבים ע"ש, ועיין בשבת דף קי"ז דשקיל ליה בברזי".

הותרו לחזור חוזרים עם כלי זינם. ועם זאת כשלא הוצרכו לחזור בתוך אלפים מותרים לחזור עם כלי זינם. וכ"כ המשנ"ב (סי' תז ס"ק י): "ובכלי זיינם — וזה מותר אף כשיד ישראל תקיפה דאם היה מקומם בתוך אלפים מותר לחזור בכלי זיינם דאם יסלקו הכלי זיין מהם יש לירא שמא ירדפו האויבים אחריהם כמבואר בש"ס [ב"ח וא"ד]".

וכן פסק הרמב"ם (הל' שבת פכ"ז הי"ז): "וכל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד גוים או מן הנהר, או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו, ואם היתה יד הגוים תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זינן".

וכן פסקו הטור והשו"ע באו"ח סי' שכט וסי' תז.

ב. המשנה ברורה (סי' שכט סק"כ) הוסיף: "חוזרים וכו' — **כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא שלא ירצו להציל עוד**". ובשער הציון ציין לרמב"ם, וכוונתו לאמור בהל' שבת (פ"ב הל"ב): "ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת, וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא".

הטעם להכשיל לעת"ל אינו מופיע בעירובין ומופיע במס' ר"ה לגבי עדות החודש. במשנה (כא ע"ב) מסופר: "מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבם רבי עקיבא בלוד, שלח לו רבן גמליאל: אם מעכב אתה את הרבים — נמצאת מכשילן לעתיד לבא".

וכן מופיע בפסק הרמב"ם (פ"ו הי"ג) לגבי

דאורייתא. ולדעתי אין להתיר בזה משום התירו סופו משום תחילתו (ומטעם כדי שלא להכשיל לעתיד לבוא שלא ירצה לבוא להצלת החולה), וכמו שיתבאר להלן.

ומביא דברי המג"א שהובאו לעיל ומוסיף: "ויעויין בשיטה מקובצת ביצה (דף יא ע"ב ד"ה גמרא) לענין תריסי חנויות שב"ה מתירים אף להחזיר שהתירו סופן משום תחילתן, שאמרו שם בגמרא מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום דאין בנין בכלים וכו' קמ"ל, וכתב שם השטמק"ו וז"ל: אין לפרש קמ"ל דיש בנין בכלים דלא הוי שרי איסורא דאורייתא משום שמחת יו"ט אלא הכי קאמר אע"ג דאין בנין בכלים מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא גזירה שמא יתקע וכו' ועיין להלן שכן משמע גם בריטב"א ר"ה (דף כג ע"ב) ויעויין בנשמת אדם כלל צא".

ומוסיף טעם נוסף: "גם באיסור דרבנן **אנו לא אומרים מעצמינו התירו סופם משום תחילתן** אלא במקום שמצינו במשנה ובגמרא, ואם אמנם מצינו במשנה (ר"ה דף כג ע"ב) שהקילו חז"ל לחכמה הבאה לילד ולהבא להציל מפני הדליקה, אבל הקולא שם היא רק לענין שיש להם דין כאנשי העיר להיות להם אלפים אמה לכל רוח אבל לא להתירו להם לחזור לבתיהם (וראה שו"ע ס' תז), וגם בזה מבואר בריטב"א (ר"ה ריש פ"ב סד"ה אם) שהוא משום שהתירו בזה **משום תחומים דרבנן**, שכתב שם וז"ל: והתקין ר"ג וכו' פי' כיון שבאו ברשות עשאוהו כאילו קנה שביטה ומשלך נתנו לך דאיסור תחומין דרבנן, עכ"ל. [ויעויין בשטמק"ו ביצה שם (ד"ה הקשה הרשב"א) בשם מורו, שלפיכך לא מנו דין זה בין אלה שהתירו סופם משום תחילתן משום שלא התירו להם לחזור לבתיהם]."

ג. בשו"ת **חתם סופר** (ח"ה השמטות, סי' קצד) **נשאל בדבר:** "רופא יהודי הקבוע לרפאות בשכר ונוסע על העגלה ביום ש"ק לפקח על נפשות חולי יהודים ועובדי כוכבים אם צריך למחות בידו כמו דאחז"ל ביולדות דלא שייך בזה איבה דנימא להו אגן דמנטרי שבתא מחללי' עלי' שבתא אתון דלא מנטרי שבתא לא מחללי' עליכו שבתא".

ולאחר מ"מ בצדדי **מחמר וציאה מחוץ לתחום ועוד, מסיק:** "ונ"ל דעכ"פ **אסור לחזור למקומו אחר שעסק ברפואות של אותו הגוי** דלא דמי להחלכים להציל מן הגייס דחוזרים למקומם דהתירו סופם משום תחלתם שמא לא ילכו ויהי' סכנה לישראלים, אבל הכא אף ע"ג דאם לא ילך לעסוק ברפואות אפשר שהי' סכנה מ"מ אין להתיר לחזור משום תחלתם דהכא שגם הוא בסכנה אדרבא עיקור הסכנה הוא על עצמו ליכא למיחש שאם לא יתירו לו לחזור לא ילך פעם אחרת ו"א דהוא יחוש לעצמו משא"כ בהולכי' להציל מן הגייס וכו' שהולכים להצלת אחרים בהא איכא למיחש וק"ל".

משמע מדבריו שלא הותר לחזור בשבת כיון שאין חשש רשלנות לעתיד ואין הוא מסוכן במקומו.

ד. בשו"ת **הר צבי** (או"ח ח"ב סי' י) דן: "ע"ד השאלה ברופא שדירתו בפרדס חנה ובשבת קדש נקרא בדחיפות לחולה בחדרה ונסע לשם במכונית שלו ואח"כ חזר עמה לביתו בפרדס חנה, וכבה שם את המכונית, כי חושש שמא יקראוהו לחולה אחר, ע"כ אינו מניחו שיהא דלוק.

"הנה לא ידעתי מדוע כת"ד שם את הדגש על מה שכבה את המכונית בהגיעו לביתו, שכבוי הוא מדרבנן ולא מסתפק על עצם החזרה לביתו שיש בזה משום הבערה

חבל נחלתו

ו"אף שלענין היוצאים להציל מן הגויים אמרו בעירובין (דף מה) שכל היוצאים להציל חוזרים בכלי זיננס למקומם (ראה שו"ע סי' תז, ש"ט), כבר כתב בש"מק"ו (ביצה דף י"ב ד"ה הקשה הרשב"א) דהתם לא משום התירו סופן משום תחילתן הוא אלא משום סכנה הן שחוזרים ונושאים כלי זיננס אפילו בשבת..."

ומביא מעירובין מתוס' ורשב"א (בביצה יא ע"ב) שביצאים להציל מן העכו"ם התירו סופן משום תחילתם שכיון שהם הכניסו עצמם לסכנה ואינם יכולים להישאר שם התירו להם לחזור בכלי זיננס.

ומסיק: "המורס מכל הנ"ל שאפילו כבוי דרבנן אין להתיר בנ"ד סופו משום תחילתו מטעם דאם לא נתיר לו לא ילך אצל החולה... ולכן אין היתר להרופא הזה אלא לצמצם בהדלק כשיעור שיהא בו רק בכדי ללכת ולנסוע להחולה ולשבות שמה עד מוצש"ק ורק אם יודע שבמקום דירתו יש לפניו חולה שיש בו סכנה, הרי בודאי שריא לו לחזור לביתו בשביל החולה שצריך לבקרו, אבל כבוי בשביל הפסד הדלק זה אין להתירו וגם הנסיעה בחזרה לביתו אין להתיר לו".

למדנו מדברי הגרצ"פ פרנק שאינו משתמש בטעם שלא 'התירו סופן משום תחילתן' אלא במקרים מצומצמים ואפילו באיסור דרבנן אינו מיקל בדינים שלא נזכרו בש"ס.

ה. בשו"ת היכל יצחק (או"ח סי' לב) עוסק בדרכי שמירת הבטחון הפנימי (המשטרה) במדינה, בשבת ויר"ט. ודן לגבי חזרת משטרה לבסיסה לאחר שהוזעקה לאירוע שיש בו ספק פ"נ. ונסמך על דעת הרמב"ם המתיר חזרה למקומם בכלי זיננס כדי שלא להכשילן לעת"ל, ומוסיף: "והיינו ע"כ שהוא מפרש שתירוצו של רב הוא שבכלי זיננס

חוזרים למקומם ואפילו טובא. ואין חילוק בין נצחו ישראל את העכו"ם לנצחו את עצמם, אלא שבכל אופן הם חוזרים בכלי זיננס למקומם. ולא הונח לו דבר זה עד שנתן טעם מעצמו, שאם כן אתה מכשילן לעתיד לבוא. והיינו שאם יוכרחו להניח נשקם מידם במקום הקרוב יפחדו בפעם הבאה שמא ינוצחו ח"ו וינסו וישיגו האויבים ללא נשק בידם".

ולאחר דיון במקור הרמב"ם מסיק: "עפ"י נמצא, שפסק הדין במקרה שנודע על ריב ומצה בין אנשים העלולים להרוג אחד את השני, שמותר אמנם לצאת למקום הריב במכונית בכדי למהר את הגשת העזרה ולהפריד ביניהם, אבל לאחר שהשקטו את הריב, ומנעו שפ"ד, אסור יהיה להם להשתמש במכונית, ותשאר שם עד מוצאי שבת. אלא שאם יצטרכו שוב לנסוע משם במסבות דומות יסעו. אבל סוף דבר, שיצטרכו להשאר לאחר ההצלה במקום, ואין להם היתר לחזור במכונית למקומם".

ו. בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' פ) יצא להתיר ליוצאים להציל לחזור ממקומם מחשש התרשלות לעת"ל. ושני יסודות בדבריו שחידש בפלפולו וברוחב דעתו: ראשית שלכל הבאים להציל התירו סופן משום תחילתם ולא רק לבאים להציל מפק"נ של אויבים. ושנית, חילק בין אם הבאים להציל באים אדעתא להשאר זמן רב כגון חכמה הבאה לילד שאינה יודעת כמה זמן תימשך הלידה ולה לא התירו לחזור למקומה אלא יש לה אלפים אמה לכל רוח או כאנשי העיר, לבין הבאים להציל לזמן קצר שמותרים לחזור למקומם שמה יתרשלו לעת"ל. ואלו דבריו הנוגעים ביותר לענייננו:

"הנה מפורש בתוס' עירובין דף מ"ד ד"ה כל

שכתבו הא דלא חשיב ליה בפ"ק דביצה (יא ע"ב) גבי הנך ג' דהתירו סופן משום תחלתן דזה אינו חדוש וכל הנהו צריכי, ופשוט שכוונת התוס' בזה שפשיטא להו דהוא משום דהתירו סופן משום תחלתן אף דבגמ' אמר דלמא להציל שאני דהוא דוקא להציל מאויבים עכו"ם שנפלו על ישראל שיש לחוש שמא ירדפו אחריהם וכעובדא דמייתי שבאותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זין וכדפרש"י דרישא מי שיצא ברשות איירי בעדות החדש ובחכמה הבא ליילד, **והוא משום דלתוס' דגם סיפא דכל היוצאין להציל איירי גם בחכמה הבאה ליילד והתירו אפילו לחזור למקומה אף שליכא חשש סכנה כשתשאר שם שהוא רק משום דהתירו סופן משום תחלתן**, וכן מפורש בחדושי הרשב"א בביצה דף י"א ע"ב ד"ה בפלוגתא... היינו שפשיטא להו דכל היוצאין להציל שהוא סתם הצלות אינו דוקא בלהציל מן הגייס שבאים להלחם על איזה עיר שהוא הצלת רבים ולא מצוי כל כך שאינו ברוב הצלות שהוא גם בהצלת יחיד והם מצוין ביותר כחכמה הבאה ליילד והבא להציל מן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה וגם מן הגייס... **והוא גם בהצלת יחיד שנמי חוזרין למקומן שהוא רק מטעם התירו סופן משום תחלתן...**

"אבל אמר בגמ' בעירובין שהקושיא היתה מהצלה על הצלה דר"ג הא הוכיח מחכמה הבאה ליילד והבא להציל מן הגייס שג"כ לא התירו להם איסור דחוי' לאלפים אחר שהצילו אלא רק שלא תיקנו לאסור עלייהו האיסור דיוצא חוץ לאלפים אין לו אלא ד' אמות, והכא תנן **דיוצאין להציל דהוא חכמה הבאה ליילד אף לחזור למקומן** אף שהוא טובא יותר מב' אלפים, ואף שבעצם לא קשה דהא ודאי איכא חלוק ביוצאין להציל

דבאלו הצלות שלא ידוע כמה זמן שייך שימשך כגון חכמה הבאה ליילד שלא ידוע כמה זמן הוא דלפעמים נמשך משעה שהתחילו חבלי לידה גם יותר ממעת לעת והחכמה יודעת זה, הרי באה מתחלה אף לישב שם יותר מיום השבת, וכן הבא להציל מן הגייס ומן הנהר נמי לא שייך שידעו כמה זמן ימשך זה, ואף מן המפולת ומן הדליקה הרבה פעמים אין ידועין דאם נפלו עליו גל גדול הרי אפשר לימשך ג"כ יותר מיום השבת, ואף בדליקה אפשר שתעשה דליקה גדולה שימשך יותר מיום השבת שאלו כיון שידעו מזה ומ"מ באו כחיוב התורה להצלת נפשות ולא נתרשלו, **לא שייך לחוש לשמא יתרשלו** כשיעזור להם השי"ת ונגמרה מלאכת ההצלה בזמן קצר אם יהיו נאסרין לחזור למקומם דהרשלינין הרי גם כשנתירם לחזור יתרשלו ולא יצאו כלל מחמת דידעו שאפשר שתמשך זמן גדול, ויראי ה' שבאו אף שידעו דהוא מלאכה קשה ואפשר שתמשך זמן גדול הרי לא יתרשלו גם כשהיו אסורין מלחזור כשנגמרה מלאכת ההצלה בזמן קצר דהוא עוד נקל מלעשות מלאכה, שלכן רק מה שיש להקל עלייהו בלא איסור שיוכלו לצאת מהד' אמות שהוא ג"כ צער בלא צורך דהוא בזה שלא תיקנו מתחלה עלייהו דיצאו ברשות האיסור יציאה מד' אמותם הקלו לעושי מצוה, אבל לא שייך להתיר להם לעבור איסור יציאה חוץ לאלפים שזה הא נאסר בכל אופן ורק שנדחה בשביל פ"נ שלחזור שאינו שוב פ"נ לא שייך שידחה. וגם אפשר שלצאת חוץ מד' אמות אף כשיצטרכו להיות שם כל יום השבת איכא זמנים קטנים שלא יצטרכו לעבוד במעשה הצלתם וכשהיו אסורין לצאת מד' אמותם הוא הוספת צער על עבודתם שבאו, לזה איכא אולי גם חשש

חבל נחלתו

קטן דהתרשלות לא אסרו מתחלה עליהו יציאה מד' אמות אלא נתנו להם אלפים כאנשי העיר ואם הוא בדרך שיהיה להם אלפים לכל רוח במקום שנמצאין. **ואם הוא הצלה כזו שידוע היה שהוא רק לזמן קצר** כגון רפא שבא לראות את החולה ולעשות סמי רפואה שידוע שכל צורך ביאתו להפ"נ הוא זמן קצר, וכן לפייס איזה ממונה מהשלטון שכעס על איזה ישראל ורוצה לדונו בהריגה שדרך הפיוס הוא במתנה חשובה שיביא לו או ע"י מכירו שיועילו בקשותיו שהוא רק לזמן קצר, וכדומה הרבה **אופני הצלות שידוע שהוא רק זמן קצר אם נאסור לחזור למקומו יש לחוש להתרשלות שבזה התירו סופן משום תחלתו**. וצריך לומר דהוא משום דסתמא תנן במתני' דכל היוצאין להציל דמשמע דאיכא דבר שכולן שוין מטעם לא פלוג ולא יהיה דבר זה תלוי באומדנא דאינשי... כן נראה מוכרח הפירוש אליבא דתוס' עירובין והרשב"א...

וכן יצא להסביר את שתי ההלכות ברמב"ם שלכאורה סתירה ביניהן.

"והנכון בשיטת הרמב"ם דבעכו"ם שצרו על איזה עיר הרי אלו שבאין להציל צריכין לגרש את העכו"ם שהם מחוץ לעיר וכשבאו לשם אנשים בכלי זיין שבכחם בעזר השי"ת להרגם ולגרשם הוא זמן קצר ברוב הפעמים, וכשיראו שבאין לעזרה לא יבואו שוב שלכן יש יותר לתלות שידעו שעל זמן קצר הלכו לשם דלכן רשאין לחזור לבתיהם אפילו יותר מאלפים ויותר מ"ב מיל מטעם כדי שלא להכשילן לעתיד לבא ואף אם נימא שהיה להן ספק שמא יצטרכו לשהות סובר נמי די שחזר להתרשלות כדלעיל, ובכלי זיין שיותר הוא מצד התקנה, ובפכ"ז לא הזכיר עכו"ם שצרו אלא כל היוצאין להציל נפשות ישראל

מיד עכו"ם שלשון זה משמע שכבר נלחמים בעיר שאיכא שם כמה מקומות דכל בית ובית הוא מקום בפני עצמו ויכולין להתחבא והמצילין צריכים לחפש בכל הבתים והחצרות ובכל המחבואות שאפשר ואי אפשר להם לידע איך שניצולו עד זמן גדול, שלכן אף שאירע שנודעו שכל העכו"ם כבר הלכו מהעיר בזמן קצר לא התירו להם לחזור לבתיהם **שליכא חשש התרשלות מאחר שבתחלה הלכו על דעת כך** כדלעיל".

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל התיר לבאים להציל מחמת פיקו"נ לחזור למקומם, אף שאינם בחשש סכנה במקום ההצלה, ואף לעבור באיסורי תורה כגון נהיגה ברכב.

והנה אף שקוטנו עבה ממותני, הנה בשולחן ערוך הרב (הגר"ז, אר"ח סי' תז ס"א) כתב במפורש שלא כן, ופרש שחשש התרשלות לעתיד התיר להם רק אלפים אמה לכל רוח, אך לא יותר. וז"ל: "מי שיצא חוץ לתחום משום פיקוח נפש כגון חכמה הבאה לילד וכיוצא בזה יש לו אלפים אמה לכל רוח ממקום שהגיע לו כדי שלא תהא מכשילו לעתיד לבא שימנע מלילך אם לא יהיה לו שם אלא ד' אמות ואם הגיע לעיר הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים לכל רוח חוץ לעיר". ורק אותם החוששים לנפשם במקום ההצלה הותרו לחזור למקומם כמבואר באותו הסימן בס"ג: "כל היוצאים להציל נפשות מישראל מיד נכרים או מן הנהר או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו ואם היתה יד נכרים תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרים בשבת למקומם ובכלי זינים".

ז. כנגד דברי האג"מ יצא הגרשז"א, בתחילה בדבריו אגב תשובה אחרת,

וכנראה לפני פרסום פסקו של האג"מ, ובתשובה אחרת לאחר שנתפרסמו דבריו ולאחר בקשת רשות.

בשור"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ז) כתב:
 "ורבות נהייתי לראות כע"ז בחת"ס או"ח סי' רג ובחזו"מ סי' קצד שכתב בהאי לישנא "אבל האמת יורה דרכו — כשם שגוף עדות החודש דוחה שבת — ה"נ חששא דמכשילן לעתיד לבוא דוחה שבת קל וחומר מהולכים להציל לפקו"נ שהוא רק דחוויה בשבת כמ"ש רמב"ם רפ"ב משבת אפי"ה התירו לחזור למקומן סופן משום תחלתן".
וסובר דמה שהתירו לחזור למקומן היינו אפי' בחילול שבת דאורייתא.

"אולם לענ"ד קשה מאד להבין דבריו הקדושים: א) בחלק חז"מ שם משמע מדבריו שסובר ברופא הנוסע על עגלה של נכרי בשב"ק לרפא חולה ישראל שיש בו סכנה שמותר גם לחזור לביתו בעגלה כמו ששנינו שהולכים להציל מן הגייס חוזרים למקומם דהתירו סופם משום תחלתם מפני שאם לא יתירו לו לחזור לא ילך פעם אחרת¹. ולענ"ד צ"ע **דלא מצינן שהתירו לחכמה הבאה לילד או לשאר ענין של פקו"נ אלא לענין זה שהשוו אותם חכמים לאנשי העיר** כמבואר במס' ר"ה דף כ"ג ע"ב ובאו"ח סי' תז מפני שאם לא יהי' רשאי לזוז ממקומו יש לחוש שבפעם אחרת ימנע עצמו מלצאת, אבל לא מצינו שהעדיפו אותו על אנשי העיר ולהתיר אותו לחזור לביתו בעגלה של נכרי, **וגם נראה שרק ביוצאים למלחמה עם העכו"ם התירו לחזור בכלי זינים למקומם אבל לא בשאר ענין של פקו"נ**, ועיין גם בשטמ"ק למס' ביצה

י"א ע"ב שהביא מהרשב"א דכ"ל חכמה הבאה לילד בחזקא מחתא עם היוצאים להציל שחוזרין למקומן מפני שהתירו סופן משום תחלתן, וכתב שם על זה "ומה שאמר ז"ל וכן חכמה הבאה לילד אינה בעירובין אלא בראש השנה איתא ואינה חוזרת למקומה כאלו שיוצאין להציל אלא שיש לה אלפים אמה וכדתנן התם", וגם כתב שם בפירוש "שלא התירו להם לחזור לבתיהם שיצאו מהם אם הן חוץ מב' אלפים ממקום לכתן", ואף שמהרמב"ם בפ"ב משבת הכ"ג שכתב "דמותר להן לחזור בכלי זיין שלהם למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא" משמע דשפיר מתירין איסור דרבנן גם כשאין שום סכנה דהא מייירי התם כשיד ישראל תקיפה (ולא כדבריו בסוף פכ"ז משבת דמייירי ביד עכו"ם תקיפה) וכמו"ש בפ"ו ממלכים הי"ג דארבעה דברים שפטרו חכמים במחנה כשם שפטורין בהליכתן כך פטורין בחזרתן והאחרונים כתבו דמקורו טהור ומפורש כן בירושלמי סוף"ק דעירובין [צ"ע דמה טעם לא מנו אותם בהדי הנך תלתא שבמס' ביצה י"א ע"ב], אבל מ"מ לא מצינן שהתירו לחזור או פטרו מד' דברים אלא ביוצאין למלחמה עם עכו"ם אבל לא ברופא וחכמה הבאה לילד, ומפני גודל התמיהה חושבני דזה ודאי לא עלה על דעת החת"ס להתיר לחזור בעגלה לחכמה הבאה לילד או למי שיצא להציל מן הנהר ומן המפולת, ורק בעובדא דמייירי התם בנוסע להתעסק ברפואת נכרים אשר כתב שם **שההיתר הוא רק משום איבה** והוא כעין סכנת הכלל בכגון דא יש מקום לומר דחשיב כיוצא להציל מן

1. כתבתי לעיל שמסקנת החת"ס שאסור לחזור לביתו.

חבל נחלתו

הגייס, ואפי"ה כתב שם דאסור דכיון שגם הוא בסכנה יחוש לעצמו ואין לחוש דשמא ימנע בפעם אחרת עיי"ש [ונמצא לפי"ז דרופא שנסע בשבת לרפא חולה שיב"ס אינו רשאי לחזור בשבת לביתו במכונית של נכר], אך גם זה צ"ע דאיך אפשר להעלות על הדעת שנוסע לפקו"נ של ישראל יהא אסור לחזור בעגלה ואילו לצורך עכו"ם יהא שרי, וגם עיקר דבריו צ"ע וכי הדין של כל היוצאין שהתירו אותם לחזור מיירי דוקא כשרק אחרים הם בסכנה ולא כשהוא עצמו ג"כ בסכנה וצ"ע.

"עוד מבואר שם בחזת"ס בחלק אר"ח דסובר שההולכים להציל משום פקו"נ התירו אותם לחזור למקומם סופן משום תחלתן אפי' אם צריכים לעשות מלאכות דאורייתא, והוא פלא, דלא מצינן בשום מקום שהתירו איסור תורה בסופן משום תחלתן, והתוס' בעירובין מ"ד ע"ב וכן הרשב"א בביצה י"א ע"ב כתבו אהא דתנן התם שכל היוצאין להציל חוזרין למקומם וז"ל: "הא דלא חשיב לי' בפ"ק דביצה גבי הנך ג' שהתירו סופן משום תחלתן דזה אינו חידוש", וכיון שכתבו דאין זה חידוש והשוו אותם להנך ג' דמס' ביצה **וואיס ברור שסוברים דלא התירו אלא מלאכות דרבנן דומיא דהתם ולא דאורייתא**, ותו דאם מותר גם מלאכות דאורייתא ע"כ דהיתר גמור הוא משום פקו"נ וא"כ איך אפשר למנותם בהדי הנך דפ"ק דביצה שהתירו חכמים. וכן כתב גם הריטב"א בריש פ"ב דמס' ר"ה אהא דהתקין ר"ג שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח "כיון שבאו ברשות עשאוהו כאילו קנה שביתה ומשלך נתנו לך דאיסור תחומין דרבנן" עכ"ל, ומפורש יותר כתב שם הרמב"ן במס' עירובין להוכיח דביציאת ד' אמות חוץ לתחום ליכא איסור תורה אא"כ הולך

מיל או ג' פרסאות לכל חד כדאית ליה, מהא דהתקין ר"ג הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח, וז"ל: "הרי העדים הללו הלכו ג' פרסאות עד מקום הועד — ואם היוצא חוץ למקום שביתתו ג' פרסאות על כל פסיעה ופסיעה הוא עובר מה"ת — איך ר"ג מתיר להם אלפים אמה והלא עוברין הם מה"ת בכל יותר מד' אמות — וכי בי"ד מתנין לעקור דבר מה"ת אלא בשב ואל תעשה — וש"מ — שאם הלך בהיתר כל היום אע"פ שיצא לו לכמה תחומין אינו חייב עד שילך מאותו מקום כשיעור תחומי שבת " עכ"ל, הרי מפורש כתב דלא שרי אלא מלאכות דרבנן. ואף שמלשון הרמב"ם בהל' שבת סוף פרק כז שכתב: "ואם היתה יד העכו"ם תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זיין", משמע דשרי גם ברה"ר וכמו"ש שם בפירוש רבנו יהונתן "ולא חיישינן להעברת ד' אמות ברה"ר ולא להכנסה", נראה דהיינו דוקא בכה"ג שיש חשש סכנה וכמו"ש שם ר' יהונתן "לפי שסכנת נפשות היה בדבר " וכו', וגם השטמ"ק כתב שם במס' ביצה דלפיכך לא קא חשיב היוצאין להציל שחוזרין למקומן בהדי הנך ג' שהתירו סופן משום תחלתן "דשאני התם משום סכנה הן שחוזרין ונושאים כלי זיין אפי' בשבת ולא התירו משום תחלתן", ואף שלא מצינן בגמ' שחילקו בהא דחוזרין למקומן בכלי זיין אלא לענין זה דבנצחו ישראל מותר רק עד אלפים אמה ותו לא ובנצחו עכו"ם שרי אפי' טובא, וכיון דבנצחו עכו"ם שרי אפי' ברה"ר דאיכא איסור תורה א"כ ה"ה נמי בנצחו ישראל דשרי גם ברה"ר, דפשוט הדבר דבהא גופא דמחלקינן בין אלפים אמה ויותר כלול גם חילוק זה שבין דאורייתא ודרבנן... וכיון

שכן לא ידעתי איך כתב רבנו משה (=החת"ס) בפשיטות גמורה להשוות היוצאין לפקו"נ לכל האמור שם לענין קדוש החודש".

ח. כאמור, אלו דבריו קודם שהתפרסמו דברי האג"מ, ובתשובה הבאה חוזר על עיקרי הדברים ומוסיף. בשו"ת מנחת שלמה (ה"א סי' ה) לאחר דיון בעניין הבאים להציל מסיק הגרשז"א: "עכ"פ פשוט הדבר שלא התירו מלאכה דאורייתא אלא לענין כלי זיין, אבל ברופא שנקרא בשבת לחולה וכן חכמה הבאה לילד והבא להציל מן הדליקה אע"ג שיש להם אלפים אמה לכל רוח, מ"מ גם למקומם אינם מותרים לחזור אם זה יותר מתחום שבת וכ"ש שלא לחלל שבת באיסורי תורה, שהרי גם ביוצאים להציל מאוייב ויד עכו"ם תקיפה ג"כ לא שרי אלא א"כ הם מפחדים לשבות במקום שהצילו, וזה ודאי פשוט דמכשירי רפואה שהם כלי אומנות של הרופא והמילדת לא שייכי כלל לסוג ההיתר של כלי זיין דהוא רק משום מעשה שהיה שרדפום אויבים ונכנסו ליטול כלי זינם".

בהמשך מביא את דברי האג"מ ומקשה עליהם רבות הן מסברא והן מדברי האחרונים. ומוסיף:

"גם נראה דלכאורה לא מצינן בש"ס שהתירו חכמים מלאכה דאורייתא מפני חשש שאם לא נקל עליהם ולהתיר יתרשלו מהצלת נפשות, ורק איפכא הוא דמצינן דאין עושין מלאכות של הצלת נפשות ע"י קטנים ונכרים משום זימנין דליתנייהו ואתי ג"כ לאהדורי בתרייהו מפני הפחד מחילול שבת ויבוא מתוך כך לידי סכנה, וגם נלענ"ד דמשום הך טעמא התירו חכמים ליולדת איסורי תורה של שבת ויוהכ"פ בג' ימים הראשונים מפני שחששו שיהיו כאלה שבגלל הפחד מאיסור תורה יחמירו על עצמן לחשוש דשמא אינן

צריכות לכך וירצו להמנע מחילול שבת או מלאכול ביוהכ"פ ולכן התירו לכל היולדות אפי' אם הרופא אומר שאינה צריכה ואף גם היא לא אמרה צריכה אני, אבל כמדומה שלא נזכר בש"ס החשש שיעבור אדם על לא תעמוד על דם רעך ויתרשל מהצלת נפשות, והא דמצינו בקדוש החודש דחששו לכך היינו שמפני הצער יבואו גם לחשוב דמסתמא יש גם עדים אחרים שיעידו ואתי לאימנועי אבל לא מצינן דחיישינן לרשלנות גם בידוע שצריכים לעדותו, גם נראה דאם נחשוש לרשלנות היינו צריכים להתיר לרופא גם להדליק נר בשבת כדי למצוא את בגדיו המיוחדים לו בגלל החשש שמא יתרשל בפעם אחרת מלבוא מפני שיתבייש לצאת בלי בגדיו המגוהצים, וכמו כן צריכים גם להתיר לרופא הנקרא לחולה ביוהכ"פ לאכול וגם לנסוע גם כשאין שום צורך לכך כיון שבגלל הצום ודאי קשה לו קצת ואם לא נתיר יחפש אח"כ אמתלא מליך לחולה, ומסתבר שהיתר צריך להיות באופן כללי לכלם כי אם רק למי שידרוש הרי יראה בעיני הבריות כקל דעת ומשום כסופא יבוא להתרשל בפעם אחרת, וכמו שהתירו באופן כללי אלפים אמה לכל רוח ללא שום סייג כך גם זה וכמו שכתבנו קודם מהמהרי"ל דיסקין בקו"א או ה' סוף סעיף ל"ד דמשום כיסופא דעניי התירו איסור תורה גם לעשירים משום דחשיב כפקו"נ עיי"ש. עכ"פ נראה דמלבד מה שמבואר בש"ס מפורש גם בשו"ע סי' ת"ז דהא דחוזרים בשבת למקומם גם אם רחוק יותר מאלפים אמה הוא רק כשמפחדים לשבות במקום שהצילו ולא בבא להצילם מן הנחר או מן המפולת וה"ה נמי ברופא דאין לו שום פחד להשאר כל השבת במקום שהציל".

חבל נחלתו

בכס"מ פ"ו ממלכים הי"ג, אבל עכ"פ לא איסורי תורה".

ט. וכן דברי הגאון בעל שו"ת ציץ אליעזר (חכ"א סי' נט) לגבי חזרת רופא שהובהל בשבת לבית חולים.

ומביא את דברי האג"מ וחולק על דבריו, ומצטט מתוך תשובתו בחלק ח (סימן טו פרק ז אות יב): "וכתבתי בזה"ל: ולכאורה יש להתיר החזרה של הרופא לביתו מנימוק מפני דאל"כ נמצא אתה מכשילו לעתיד לבוא שלא ידעה שוב לנסוע לביקור כזה, וכדאיתא בדומה לזה בעירובין ד' מ"ד ע"ב במתניתין דכל היוצאין להציל חוזרין למקומן, ובגמ' שם בד' מ"ה ע"א, ונפסק כן להלכה ברמב"ם בפ"ב מהלכות שבת הלכה כ"ג ובשו"ע באו"ח סי' שכ"ט סעי' ט' דכל היוצאין להציל חוזרין בכלי זינים למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

"אבל זה אינו כי משום טעמא דשלא להכשילן לעתיד לבוא לא התירו כי אם איסורים מדרבנן כטלטול הכלי זיין והליכה חוץ לתחום אלפים, אבל לא איסור דאורייתא, כדמתבאר מדברי הרמב"ם ושו"ע שם, וכן מדברי הרמב"ם בפרק כ"ז מה' שבת הלכה י"ז, ואו"ח סי' ת"ז סעי' ג'. וייעוין מ"ש ביתר הרחבה בבירור הסוגיא בעירובין שם והפוסקים בספרי שו"ת ציץ אליעזר חלק ג' סימן ט' עיי"ש).

"ומצאתי שכבר נשאל בדומה לזה הגאון הגר"ש קלוגר ז"ל בספרו שו"ת ובחזרת בחיים סימן צ"ט, על אודות אחד שהי' לו חולה שיש בו סכנה בתוך ביתו אשר היה מוכרח לדרוש ברופאים אשר המה רחוקים יותר מ"ב מיל, ושלח ישראל אחד אחריהם, ובא השליח לשאול אם מותר לו לחזור לביתו בש"ק, ויש חשש בדבר דאם לא נתיר לו

ומביא את דברי החת"ס בהם עסק בתשובתו הקודמת ודן בהם, ומסיק בסיום תשובתו: "ואף שלצערנו יש הרבה רופאים קלי דעת אשר לגבי ידיהו החשש הוא אמת שהם חשודים להמנע מלכת להציל את החולה אם לא יוכלו אח"כ לחזור ברכב לביתם, מ"מ אנו אין בכוחנו להתיר משום כך איסורי תורה, ורק מצינן בחת"ס הנ"ל בחו"מ סי' קצ"ד שמתיר משום כך לרופא לחזור לביתו ברכב של נכרי משום האי טעמא שאם לא נתיר ימנע מלבוש בפעם אחרת, ואף שלענ"ד גם זה צ"ע קצת שהרי לא מצינן שהתירו לחכמה הבאה לילד או בשאר ענין של פקו"נ כי אם לענין זה שהשוו אותם שיהיו גם הם כאנשי העיר שיש להם אלפים אמה לכל רוח מפני שאם לא יהיו רשאים לזוז ממקומם ולהיות שוה לבני העיר יש לחוש שבפעם אחרת ימנעו עצמם מלבוש, אבל לא מצינו שהענין יותר מאנשי העיר ולהתיר אותם לשוב לביתם בשבת בעגלה של נכרי, מ"מ כבר הורה זקן ואפשר שזה ג"כ נכלל בזה שהם רוצים להיות כבני העיר שכל אחד נמצא בביתו ולא במקום אחר, והבו דלא להוסיף עלה להתיר גם מלאכות דאורייתא, וגם בעובדא דהחת"ס אפשר שהי' צריך הרופא להטריח ולחפש מקום שיוכל לשהות שם כראוי עד מוצ"ש, משא"כ ברופא שיכול להשאר בכבוד בבית החולים וכדומה אלא שרוצה יותר טוב להיות בביתו אפשר דאסור גם להחת"ס אפי' ע"י נכרי, אך אעפ"כ נראה בזה להקל וכמו שכתבו האחרונים להתיר משום כך ליתן לרופא שכר שבת משום האי טעמא דשמא יצא מזה מכשול שימנעו עצמם בפעם אחרת אם לא יוכל לקבל שכרו, וכן מצינן לענין ד' דברים הפטורין במחנה דפטורין גם בחזרתן עיי"ש

לחזור לביתו לא יאבה גם הלוח, והשיב שח"ו להחלל שבת, וראשית כותב סברא לומר דהיכא דהוי פ"נ דהוי מצוה גדולה מאד אין לחוש שימנע עבור כן לעתיד לבוא, ושנית מבאר הגרש"ק ז"ל כנ"ל, דשם בעירובין משום הטעם של שלא להכשילן לע"ל לא התירו לחלל על יותר מאלפים, ואך לסלטל הכלי זיין התירו, ולהתיר לילך חוץ לתחום לא התירו רק אם יש לו סכנה. ומאריך בבירור שיטת הרמב"ם בזה, ומסיים בלשון: וחם מלהזכיר בה להתיר לחזור פן ח"ו נהיה לבו להתיר חילול שבת עיי"ש.

"ועוד יענין במנחת חנוך מצוה כ"ד ד"ה והנה מבואר, שמבאר נמי בכזאת בפשיטות, דמשום נמצא אתה מכשילן התירו רק תחום דרבנן, אבל אם יצא חוץ לג' פרסאות ודאי אינו רשאי לילך דחז"ל אינם יכולים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה עיי"ש".

ומוסיף: "ברם. למרות כל האמור, אם ירצה מי שהוא להסתמך על הוראת הגאון הגר"מ פיינשטיין ז"ל יש לו עמוד — הוראה גדול בזה להשען עליו, ואין מזיחין אותו (עיי' חולין ד' ז' ע"א וברש"י), וק"ו שאין מקום למחזות בידו על כך".

וכך כתב הגרא"י ולדנברג בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' טו — קונ' משיבת נפש פ"ז אות יא):

"וכמו"כ כשרופא קרוא מבית פרטי או מביה"ח אל חולה שיש בו סכנה ועליו למהר אליו בנסיעה במונית, אסור לו בגמר הטיפול לחזור לביתו עם מכונית מהחשש פן מחכה לו גם בבית חולה שיב"ס, דכאמור חשיב"ס לא שכיח ואזלינן בתר רוב ברוב ומיעוט דליתא קמן. [ואין חולה לפנינו, כדברי הגו"ב והח"ס הנ"ל]. ואותו הדבר גם כאשר מכונית

של מד"א מובילה בשבת חשיב"ס אסור לה לחזור למקומה כשהנהג הוא יהודי מחשש פן קרוי הוא ממקום תחנתו אל חשיב"ס ומהטעם האמור, אם לא בהיכא שלפי הירשום אצלם מימות החול הם נקראים עפ"י רוב כמה פעמים בכל יום ויום לחשיב"ס דאזי יש כבר מקום לתלות שעפ"י רוב הוא קרוי כבר לחשיב"ס והקוראים לא יודעים לאן לפנות, אם לא במקום התחנה, וזה יתכן בערים הגדולות". והמשיך כמצוטט בתשובתו המאוחרת.

י. בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' צד) אינו יורד לדון בענין איסור דאורייתא או דרבנן אלא דן מחמת המעשה עצמו, וכותב שלענין התירו סופן משום תחילתן לא התירו יותר מאלפים אמה, אולם אם הוא חושש וצריך להתרחק יותר התירו לו. אלו דבריו השייכים לענייננו:

"ואשר יש לדון בזה בנוגע לשבת ויו"ט ראשון אמרתי להעיר מהא דאיתא במתני' (יומא ס"ז) בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך וכו', ופרש"י (ד"ה בא וישב) אעפ"י שהיוצא חוץ לתחום אפי' ברשות אין לו אלא אלפים אמה ממקומו שיצא לשם ברשות, לזה התירו לפי שהוא מעונה וחלש ועוד שירא לעמוד יחידי במדבר עד שתחשך עכ"ל. מבואר דרק אם באנו להתיר לחזור מטעמא דהתירו סופו משום תחילתו דהיינו בשביל פעם אחרת שלא ימנע עצמו מן המצוה, אז אין נותנין לו יותר מאלפים אמה ממקום שיצא לשם, אבל כשיש איזו סיבה מיוחדת להתיר לו לחזור למקומו בשביל אותה עובדה עצמה אעפ"י שאין בדבר משום סכנת נפשות כהך דמס' יומא (ס"ז א) שהזכרתי (עיי' ס' גבורת ארי, מלואים על מס' יומא ס"ז א ד"ה בא), מותר לו לחזור אפי'

חבל נחלתו

בכלי זיינם למקומם דכל ספק חשש "פקוח נפש" דוחה את השבת וכו' עכ"ל, אורחא דמילתא נקט וכמש"כ.
"לכן בנד"ד אם כי בודאי שאין כל חשש סכנה עבור המציל ועוזרו להשאיר במקום שהובילו את החולה לשם, מ"מ אם יש סיבה מספיקה, דומיא דמעונה וחלוש או כהאי גוונא ה' מקום להתיר להם לחזור. אבל למעשה בודאי שקשה שיהי' משהו כזה במציאות, ועכ"ז הכל כפי ראות עיני המורה".

מסקנה למעשה

רופאים ומגישי עזרה ראשונה למיניהם לא הותר להם לחזור בעשיית איסורי תורה, אלא לכל היותר הותר באיסורי דרבנן. ומותר לחזור ע"י נהג נכרי ובהסתמך על שיטת הרמב"ם שאין איסור תחומין אלא ברה"ר, וכיון שבין ערים לא מצינו כמעט שעוברים ששים ריבוא מותר לחזור ע"י נהג נכרי (הוראת הגר"א נבנצל שליט"א). וכן חייל שנקרא לפעולה בשבת וסיימה יכול לחזור למקומו שמערב שבת ע"י נהג נכרי או רכב בטחוני הנוסע בלאו הכי לאותו מקום (הוראת הגר"ד ליאור שליט"א).

יותר מאלפים אמה. והא דקאמר רנב"י (עירובין מ"ה א) דהא דקתני מתני' (שם מ"ד ב) כל היוצאים להציל חוזרין למקומן ומשמע אפי' טובא היינו כשנצחו אומות העולם את עצמן וע"ש בחי' המאירי (דף מ"ד: בביאור המשנה השנית) שכ' שאם יצא ברשות אין לו אלא אלפים אמה אלא וכו' אם יש שם סכנה כגון יוצאין להציל במקום שיש בחזרתן חשש אויבים וכו' עכ"ל, אורחא דמילתא נקט דבחשש אויבים דמיירא מתני' מיני' יש סכנה, אבל אה"נ גם כשאין סכנה רק שהוא חלש ומעונה או שירא לעמוד במדבר יחידי עד שתחשך כהך דמס' יומא שהזכרתי וכיוצ"ב חוזר למקומו. ובאמת הרמב"ם (פכ"ז מה' שבת ה"ז) והשר"ע אר"ח (סי' ת"ז סעי' ג') שמעתיק לשונו כתבו, ואם היתה יד העכו"ם תקיפה והיו "מפחדים" לשבות במקום שהצילו הרי אלו חוזרים בשבת למקומם ובכלי זיינם עכ"ל. לא נקטו סכנה אלא שהיו מפחדים כי די בזה להתיר לחזור למקומם. וכפרש"י (יומא ה"ל) שהותר לו לחזור לסוכה האחרונה, לפי "שירא" לעמוד יחידי במדבר. — ובערוך השלחן (סי' ת"ז סעי' ג') שכ' ואם היתה יד הלסטים תקיפה והיו מפחדים להיות כל יום השבת במקום שהצילו יכולים לחזור אפי'